

Magyarország tógazdasági és intenzív üzemi haltermelése 2021-ben

Bojtárné Lukácsik Mónika¹, Kiss Gabriella¹, György Ágnes Irma¹, Lengyel Péter², Csörgits Gábor²

¹Agrárközgazdasági Intézet, ²Agrárminisztérium, Halgazdálkodási Főosztály

Az elmúlt évek gyakorlatának megfelelően a hazai akvakultúra főbb termelési eredményeit foglaljuk össze. Az ágazati adatok gyűjtését és feldolgozását az Agrárközgazdasági Intézet (AKI) „Lehalászás” című statisztikai jelentése biztosítja. E rendelkezésre álló információkból készíti el a szaktárca vagy más szakmai intézmény és szervezet is az értékeléseit és tesz eleget nemzetközi adatszolgáltatási kötelezettségeinek, például a FAO, FEAP, OECD vagy az EUROSTAT felé is.

A Covid19-járvány már sokkal kevésbé gyakorolt negatív gazdasági hatást a hazai akvakultúra-ágazatra 2021-ben. A tógazdasági haltermelők komolyabb fennakadások nélkül értékesíthették élő halaikat a belföldi és nemzetközi horgászpiacra egyaránt. A HoReCa szektor is beindult, olyannyira, hogy 2021. év karácsonyát megelőzően a haltermékek forgalma nemcsak megközelítette, hanem egyes régiókban meg is haladta a járvány előtti forgalmat.

A 2021. évi kedvezőtlen időjárás azonban a haltermelőknek folyamatos nehézségeket okozott, ami meglátszott az őszi lehalászás termelési eredményein is. Az enyhe tél alatt a tavakon nem alakult ki jégpáncél, így a halevő madarak jelentős kárt okoztak a halállományokban, tavaszra pedig tenyészanyaghiány is kialakult az országban. A tavak vízszintjét befolyásolta a lehulló csapadék mennyisége is, ami télen és tavasszal jóval elmaradt az elvárttól. A magas hőmérséklet és csapadékszegény időjárás miatt nagyobb volt a párolgási veszteség a tavakon, mint a befolyó víz mennyisége, ezért egyes gazdálkodók kényszerlehalászásokat végeztek a halállomány megőrzése érdekében, több gazdaságban azonban így is jelentős mértékű halkallódás következett be.

A termelők terheinek csökkentése érdekében 2021. június 30-án a belügyminiszter kihirdette a tartósan vízhiányos időszakot, amely dátum így – a vízgazdálkodásról szóló 1995. évi LVII. törvény 15/C. § (9) bekezdése alapján, a mezőgazdasági művelésre használt talaj vízháztartási adatai és a hidrometeorológiai előrejelzések figyelembevételével – az ország egész területén a

tartósan vízhiányos időszak kezdetét jelentette. A termelők megsegítésére az agrárminiszter sajtóközleményben emlékeztetett arra, hogy a tartósan vízhiányos időszak alatt a vízhasználóknak nem kell vízkészletjárulékot fizetni az öntözési, halgazdálkodási és rizstermelési vízhasználat vízmennyisége után és a gazdálkodók élhetnek a rendkívüli öntözési vízhasználat lehetőségével is.

Az AKI statisztikai adatgyűjtésének nyilvántartása szerint 2021-ben a hazai halastóterület összesen 29,6 ezer hektár volt, amiből 25,9 ezer hektár tóterület üzemelt. Ez a megelőző évtől 2,5 százalékkal maradt el. A termelők az üzemelő halastavak 62 százalékán termeltek étkezési halat, 26 százalékán növendék halat, továbbá 8 százalékán ivadékot neveltek, a fennmaradó 4 százalékot egyéb célra hasznosították. A hazai tógazdaságok nagy része hátrányos helyzetű vagy mezőgazdasági termelésre kevésbé alkalmas területen helyezkedik el, illetve a teljes üzemelő halastavak közel 52 százaléka országos jelentőségű védett vagy Natura 2000 területként van nyilvántartva. Az utóbbi jelentősége természetvédelmi szempontból mindinkább felértékelődik, mert a halastavak az élővilág hosszú távú fennmaradásán kívül a társadalom számára is létfontosságú természeti környezet megőrzéséhez is hozzájárulnak.

Akvakultúra-termeléssel 2021-ben 377 vállalkozás foglalkozott. Az új halastavak létesítésének adatai statisztikai adatvédelmi korlátok (az érintett gazdaságok alacsony száma) miatt nem nyilvánosak, azonban ez is megmutatja, hogy mennyire tartanak a termelők a jelentős beruházást jelentő új halastavak építésétől. Tóterület-rekonstrukciót is csak 97 hektáron végeztek, ami 40 százalékkal kevesebb a 2020. évi értéknél.

A megelőző évhez hasonlóan intenzív üzemi haltermelést 22 vállalkozás folytatott, amelyek közül 9 cég tógazdaságot is üzemeltetett.

Az akvakultúra-termelést végző vállalkozások 30 százaléka bérleti jogviszonyban van. A vállalkozások gazdasági formája évtizedek óta alig változott. Jellemzően mezőgazdasági kistermelők, egyéni vállalkozók, családi gazdaságok és társas vállalkozások határozzák meg az ágazatot, de vannak közöttük állami tulajdonú gazdaságok és szövetkezetek is.

1. A tógazdasági haltermelés szektoronkénti megoszlása 2021-ben

Megnevezés	Üzemelt tóterület (ha)	Lehalászás összesen (tonna)	Ebből: étkezési hal összesen (tonna)
Állami gazdálkodó szervezetek	4 945	2 818	1 822
Mezőgazdasági, halászati szövetkezetek	554	488	437
Horgászszervezetek	693	664	477
Más társas vállalkozások	16 528	14 859	9 300
Egyéb	3 217	2 355	1 556
Összesen	25 937	21 184	13 592

Forrás: Agrárközgazdasági Intézet

A tógazdaságokban és intenzív üzemekben összesen 1462 főt foglalkoztattak 2021-ben, ami 3,4 százalékos emelkedést jelent az előző évhez képest. Ebből 1269 fő teljes munkaidőben, 193 fő részmunkaidősként dolgozott, további 115 személy pedig segítő családtagként járult hozzá a szektor termelési eredményéhez. Az akvakultúra-ágazat főállású foglalkoztatottjainak 84 százaléka férfi. Az alkalmi munka 22 254 nap-főt tett ki, ez azt jelenti, hogy a foglalkoztatottak összesen ennyi napot töltöttek alkalmi munkával. Az alkalmi munkavállalás az előző évhez képest mintegy 12 százalékkal esett vissza. A bruttó átlagkereset a halászati ágazatban 2021-ben a KSH adatai szerint 279 628 forint volt, ami az egy évvel korábbi bértömeghez képest közel 10 százalékkal magasabb, viszont a mezőgazdaságban dolgozók havi bruttó átlagkeresetéhez képest még mindig 19 százalékkal alacsonyabb.

A tógazdaságokban a horgászatással értékesített hal mennyisége 209 tonnát tett ki, ami 10 százalékos visszaesést jelent az egy évvel korábbi mennyiséghez képest. Nyilvántartott halgazdálkodási vízterületek (horgászat, természetes víz) telepítésére 2021-ben 2094 tonna halat értékesítettek a termelők.

A tógazdaságok tavainak feltöltéséhez és vízutánpótlásához felhasznált víz mennyisége 2021-ben 302 millió m³ volt, ami 2,5 százalékkal kevesebb, mint egy évvel korábban, egy hektár üzemelt tóterületre átlagosan 11 649 m³ víz jutott. A csapadékban szegény régiókban történt a legnagyobb mértékű vízfelhasználás a tavak feltöltése és utánpótlása céljából. Az Észak-Alföldön 136 millió m³, a Dél-Dunántúlon 60 millió m³, a Dél-Alföldön 63 millió m³ vizet használtak fel, ami összesen az ágazat teljes vízfelhasználásának 85 százalékát jelentette.

Az utóbbi 3 évet tekintve országos átlagban az egy hektárra jutó kihelyezések a hazai tógazdaságokban hektáronként 259-280 kilogramm körül, míg az egy hektárra eső hozamok 522-558 kilogramm között alakultak. Országosan a tógazdasági halkihelyezés 2021-ben 9,3 százalékkal, az őszi lehalászás mennyisége 1 százalékkal maradt el a megelőző évtől, de ha régiós szinten vizsgáljuk az adatokat, akkor a Dél-Dunántúlon 15 százalékos termelés-visszaesés is kimutatható. Az országos hektáronkénti halhozam összesen 558 kilogramm, ebből az 1 hektárra jutó pontyhozam 464 kilogramm volt.

Akvakultúrában **összesen** 26,9 ezer tonna halat termeltek, ami 1 százalékkal haladta meg az előző évi mennyiséget. Ezen belül a tógazdaságokban termelt hal termelése 0,8 százalékkal esett vissza, míg az intenzíven előállított halmennyiség 7,5 százalékkal emelkedett. A megtermelt hal több mint 79 százaléka tógazdasági haltermelésből, a fennmaradó rész intenzív üzemi termelésből származik.

2. Magyarország haltermelése 2020-2021

Év	Tógazdasági haltermelés		Intenzív üzemi haltermelés		Összesen	
	(tonna)					
	bruttó	étkezési	bruttó	étkezési	bruttó	étkezési
2021	21 184	13 592	5 672	4 364	26 856	17 956
2020	21 353	14 395	5 277	4 051	26 630	18 446
2021/2020	99,2%	94,4%	107,5%	107,7%	100,8%	97,3%

Forrás: Agrárközgazdasági Intézet

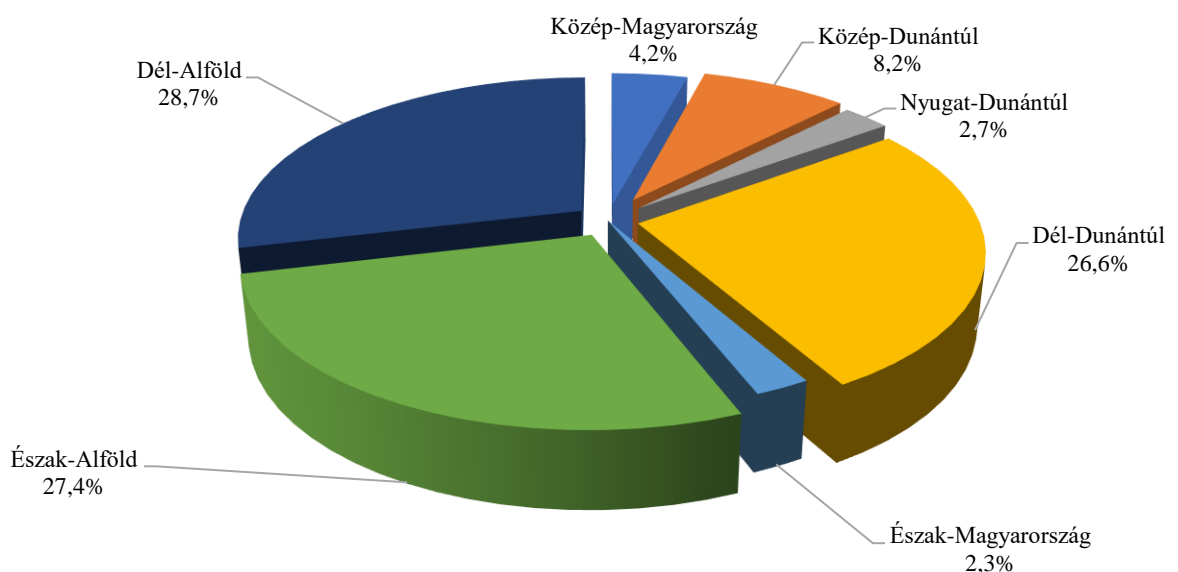
Az akvakultúrában termelt **étkezési hal** mennyisége 2021-ben 18 ezer tonna volt, ami 2,7 százalékkal marad el a megelőző évtől. Ezen belül a tógazdasági étkezési haltermelés 5,6 százalékkal apadt, az intenzív termelés 7,7 százalékkal haladta meg a 2020. évi termelést.

A tógazdaságok 21,2 ezer tonna termeléséből gazdasági szempontból a legfontosabb halfaj a ponty, amely a tógazdasági étkezési célú haltermelésből 83 százalékkal részesedett 2021-ben, 11,3 ezer tonna mennyiséggel. A növényevő halfajok közül az amur a lehalászott halmennyiség 3,4 százalékát, a busa (fehér, pettyes és hibrid busa együtt) 6,8 százalékát tette ki. A tógazdaságokban termelt étkezési méretű értékes ragadozó halak (csuka, harcsa, süllő) lehalászott mennyisége 263,7 tonna volt, ami az előző évhez mérten 18 százalékos csökkenést jelent. A halasgazdák összesen 42,4 ezer tonna vegyes abrakot használtak fel a 2021. évi haltermelés során, míg tápból 1470 tonnát etettek fel a halakkal.

Hazánkban 2021-ben intenzív technológiájú haltermelési rendszert 22 vállalkozás üzemeltetett 24 telephelyen. Az intenzív rendszerekben megtermelt hal mennyisége 5672 tonna volt, ami az előző évit 7,5 százalékkal haladta meg. Az intenzív üzemi termelésű étkezési hal mennyisége 4364 tonna volt, ami 7,7 százalékkal több, mint egy évvel korábban. Intenzív technológiában afrikai harcsából termeltek a legtöbbet, ami az elmúlt két évtizedben a magyar halászati ágazat egyik sikertörténete. Az országban 9 cég 10 telephelyen állítja elő ezt a halat. Az éves étkezési célra szánt halmennyiség folyamatosan kimutatható növekedése az afrikai harcsa-termelés bővülésének köszönhető. Az afrikai harcsa az intenzív rendszerben nevelt hal mennyiségének 93,4 százalékát teszi ki, a fennmaradó részt a pisztráng, süllő, harcsa, valamint a tokfélék adják. Az étkezési méretű afrikai harcsa termelése a 2020. évihez képest 7,4 százalékkal növekedett, mennyisége 4108 tonna volt 2021-ben. Az utóbbi években afrikaiharcsa-termelésünkkel az Európai Unióban az első helyen állunk, 2020-ban 3825 tonnát termeltünk, minket Hollandia 2450 tonnával követett. (A 2021. évi nemzetközi adatok feldolgozása még folyamatban van.)

A hazai haltermelés meghatározó részét több éve változatlanul ugyanaz a három régió adja. A halhústermelés 82,4 százalékát az Észak-Alföldön, Dél-Dunántúlon és Dél-Alföldön állították elő. Megyei szinten összesítve az adatokat, a legtöbb halat Jász-Nagykun-Szolnok megyében termelték, majd Hajdú-Bihar megyében, ezt követte Somogy, Békés, Csongrád-Csanád és Bács-Kiskun megye, de számottevő mennyiséget halásztak le még Fejér, Baranya és Tolna megyékben is.

3. Az étkezési pontytermelés megoszlása régiók szerint 2021-ben

Az étkezési célú ponty lehalászott mennyisége 11,3 ezer tonna, ami 5 százalékos visszaesést jelent az előző évhez képest. A halak átlagos egyedenkénti tömege 2,2 kilogramm volt, ami nem változott a megelőző évhez képest. A lehalászott kétnyaras ponty mennyisége darabszámra vetítve 2,6 százalékkal kevesebb lett, de átlagsúlya nem változott. A lehalászott egynyaras ponty darabszáma 2021-ben 9,6 millióval nőtt az előző évhez képest, míg átlagsúlya 88 grammra csökkent a korábbi, 100 grammot is meghaladó átlagsúlyhoz képest.

A növényevő halak lehalászott étkezési célú mennyiségében a busa (fehér, pettyes és hibrid busa) esetében 2,3 százalékos bővülés, míg az amurnál az étkezési mennyiségben 2,4 százalékos visszaesés tapasztalható a megelőző évhez képest.

A növendék-népesítőanyagot tekintve az amur darabszáma 11 százalékkal kevesebb volt a korábbi évihez képest, az átlagos egyedenkénti tömeg pedig 49 dekagrammról 56 dekagrammra nőtt 2021-ben, míg a busa növendék-népesítőanyag átlagos súlya 97 dekagramm volt.

A tógazdasági járulékos ragadozó halfajok közül az étkezési célú harcsa termelt mennyisége 16, a süllőé 34, a csuka termelése pedig 19 százalékkal esett vissza a megelőző évhez képest 2021-ben.

4. Étkezési korcsoportú halak termelési aránya az előző év százalékában

Megnevezés	2019/2018	2020/2019	2021/2020
	%		
Ponty	99,8	104,1	95,0
Amur	89,5	112,3	97,6
Busa	68,8	96,4	102,3
Harcsa	81,6	124,8	84,1
Süllő	56,4	127,3	66,0
Csuka	130,1	92,1	81,1
Compó	182,8	100,4	53,8
Egyéb nemes hal	75,5	33,0	215,5
Vadhal	58,7	175,6	78,9
Pisztráng	105,8	124,3	77,4
Afrikai harcsa	108,3	106,0	107,4
Tokféle	127,1	77,2	104,8
Egyéb	218,1	230,3	176,1

Forrás: Agrárközgazdasági Intézet

A halászati és akvakultúra-termékek külkereskedelmi forgalmát tekintve az import értéke 42,2 milliárd forintot, mennyisége 29,7 ezer tonnát, míg az export értéke 6,9 milliárd forintot, mennyisége 6,1 ezer tonnát ért el 2021-ben. A külkereskedelmi forgalom passzívuma 35,3 milliárd forint volt, ami 3,1 milliárd forinttal több, mint 2020-ban. A halászati és akvakultúra-termékek külkereskedelmi forgalma 11,5 százalékkal emelkedett 2021-ben az egy évvel korábbi értékhez képest, aminek háttérében az export erőteljesebb és az import kisebb bővülése áll. Az exportérték 15 százalékkal (0,9 milliárd forinttal) nőtt, míg az importérték 10 százalékkal (4 milliárd forinttal) emelkedett a 2020. évihez képest.

A halgazdálkodási ágazat élőhal-kivitele az elmúlt néhány évet tekintve 2019-ig fokozatosan csökkent, majd 2020-ban 30 százalékkal emelkedett az egy évvel korábbi 4,7 ezer tonnáról 6 ezer tonnára. Ezt követően ismét csökkenés volt megfigyelhető az élőhal kivitelében, ugyanis 23 százalékkal kevesebb volt a kivitt mennyiség 2021-ben, mint a megelőző évben.

Hazánk hal-külkereskedelmi forgalmának meghatározó partnerei az EU tagállamai közül kerülnek ki. Exportunkat tekintve Románia, Németország, Szlovákia és Horvátország a legfontosabb partnerünk, az importot tekintve Lengyelország, Németország, Olaszország és Csehország. A magyar haltermelők/kereskedők elsődlegesen pontyot, busát és ezüstkárászt szállítanak Romániába, ragadozó halaink közül pedig süllőt és harcsát Ausztriába és Németországba.

A hazai lakosság számára a kereskedelmi láncok megkönnyítik a halhoz és haltermékekhez való hozzájutást, de a nagyobb városok csarnokaiban, halas standjain is biztosított egész évben az édesvízi halkínálat. A hazai megtermelt halak jó része élő állapotban vagy frissen, valamint feldolgozva jut el a fogyasztókhoz. A megtermelt halak 30-35 százalékát dolgozzák fel a hazai halfeldolgozóknál.

A hazai halhús-fogyasztás jelentősen elmarad az EU-s átlagtól (24,4 kg/fő). A hazai halfogyasztás 2021-ben az előzetes számítások szerint 6,6 kg/fő volt, ami 23 dekagrammal több, mint 2020-ban. Halfogyasztásunk leginkább a hagyományokhoz, a karácsonyi, húsvéti ünnepekhez kötődik. Az importhal aránya a fogyasztáson belül meghatározó, 77,3 százalék, ami felhívja a figyelmet arra, hogy fő célként arra kellene törekedni, hogy a hazai termelésű étkezési hal részaránya növekedjen a fogyasztásban, szemben az importhal/haltermékek mennyiségével.

A szaktárca (AM) és a haltermelők szakmaközi szervezete (MA-HAL) évek óta folyamatosan kiemelt figyelmet fordít a hazai halfogyasztás növelésének támogatására, ezért több e cél

szolgáló intézkedést vezettek be az elmúlt néhány év során, amelyek között szerepelt a halhúsminőség és a kitűnő haltermékek elismerése, halas földrajzi árujelzők létrehozása és a Minőségi Magyar Hal tanúsító védjegy kialakítása is. Jelenleg van folyamatban a „Kiváló Minőségű Élelmiszer” halas termékleírásának kidolgozása. De egyéb marketingcélú kezdeményezések is történtek, mint pl. a „HalPéntek” és a „Kapj rá!” programok, amelyek egymást erősítve tovább növelhetik a hazai halfogyasztást.